

IL-KUMMISSJONI
EWROPEA

Brussell, 25.4.2018
COM(2018) 235 final

**RAPPORT TAL-KUMMISSJONI LILL-PARLAMENT EWROPEW, LILL-
KUNSILL, LILL-KUMITAT EKONOMIKU U SOĊJALI EWROPEW U LILL-
KUMITAT TAR-REĠJUNI**

**Evalwazzjoni ex-post tal-Kapitali Ewropej tal-Kultura tal-2016 (Donostia San Sebastian
u Wrocław)**

{SWD(2018) 140 final}

RAPPORT TAL-KUMMISSJONI LILL-PARLAMENT EWROPEW, LILL-KUNSILL, LILL-KUMITAT EKONOMIKU U SOĊJALI EWROPEW U LILL-KUMITAT TAR-REĠJUNI

Evalwazzjoni *ex-post* tal-Kapitali Ewropej tal-Kultura tal-2016 (Donostia San Sebastian u Wrocław)

1. ID-DAHLA

Dan ir-rapport qed jiġi ppreżentat skont l-Artikolu 12 tad-Deċiżjoni Nru 1622/2006/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-24 ta' Ottubru 2006 li tistabbilixxi azzjoni Komunitarja għall-avveniment tal-Kapitali Ewropea tal-Kultura mill-2007 sal-2019¹, li jistipula li kull sena l-Kummissjoni tiżgura li ssir evalwazzjoni esterna u indipendenti tar-riżultati tal-avveniment tal-Kapitali Ewropea tal-Kultura tas-sena ta' qabel u tgħaddiha lill-Parlament Ewropew, lill-Kunsill, lill-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew u lill-Kumitat tar-Reġjuni².

Is-sejbiet u l-metodoloġija tal-evalwazzjoni *ex post* huma ppreżentati b'mod aktar komprensiv fid-Dokument ta' Hidma tal-Persunal tal-Kummissjoni meħmuż.

2. IL-KUNTEST TAL-AZZJONI

2.1. L-azzjoni tal-UE għall-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura (ECOC, European Capital of Culture)

Mit-tnedija tal-azzjoni fl-1985 – fil-livell intergovernattiv – tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura³, l-iskema giet żviluppata aktar sakemm fl-1999 ħadet saret Azzjoni tal-UE stabbilita⁴. Bħalissa din tirregolaha d-Deċiżjoni Nru 445/2014/EU⁵, iżda l-bliet li ġew nominati bħala Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura għall-2019 tirregolahom id-Deċiżjoni Nru 1622/2006/KE.

L-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura tfasslet biex tenfasizza r-rikkezza u d-diversità tal-kulturi Ewropej u l-karatteristiċi komuni tagħhom, u biex thegġegħ liċ-ċittadini Ewropej isiru jafu lil xulxin aktar. Din hi maħsuba wkoll biex tistimula l-iżvilupp fit-tul tal-bliet imsejjes fuq il-kultura f'sens usa' tat-terminu, jiġifieri dak li jimplika impatti soċjoekonomiċi, it-tishih tal-koperazzjoni bejn l-operaturi kulturali, l-artisti u l-bliet fl-Ewropa, kif ukoll l-involviment taċ-ċittadini (lokali u barranin) u l-parteciġazzjoni fil-kultura.

2.2. L-għażla u l-monitoraġġ tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura għall-2016

Skont id-Deċiżjoni Nru 1622/2006/KE, Spanja u l-Polonja kienu ż-żewġ Stati Membri intitolati jospitaw il-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura fl-2016.

Il-proċess tal-għażla f'żewġ fażijiet (l-ewwel selezzjoni u r-rakkomandazzjoni finali) sar fl-istess waqt mill-awtoritajiet rilevanti ta' dawn iż-żewġ Stati Membri rispettivi (jiġifieri l-

¹ ĠU L 304, 3.11.2006, p. 1.

² It-test shih jinsab fuq https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/files/ecoc-2016-evaluation-en_0.pdf

³ Ir-Riżoluzzjoni tal-Ministri responsabbli għall-Affarijiet Kulturali li ltaqghu fil-Kunsill tat-13 ta' Ġunju 1985 dwar l-avveniment annwali "Il-Kapitali Ewropea tal-Kultura" (85/C 153/02).

⁴ Id-Deċiżjoni 1419/1999/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-25 ta' Mejju 1999 li tistabbilixxi azzjoni tal-Komunità għall-avveniment tal-Kapitali Ewropea tal-Kultura għas-snin 2005 sa 2019 (ĠU L 166, 1.7.1999, p. 1). Din id-Deċiżjoni giet emendata bid-Deċiżjoni 649/2005/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill (ĠU L 117, 4.5.2005, p. 20).

⁵ Id-Deċiżjoni Nru 445/2014/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-16 ta' April 2014 li tistabbilixxi azzjoni tal-Unjoni għall-Kapitali Ewropej tal-Kultura għas-snin 2020 sal-2033 (ĠU L 132, 3.5.2014, p. 1).

Ministeri tal-Kultura tagħhom). L-offerti mressqa mill-bliet kandidati ġew eżaminati bir-reqqa minn bord ta' tlettax-il membru – li sitta minnhom jinhattru mill-Istat Membru kkonċernat u s-sebgha l-oħra mill-istituzzjonijiet tal-Unjoni Ewropea – eżamina skont l-għanijiet u l-kriterji stipulati fid-Deċiżjoni Nru 1622/2006/KE. Fl-2010 u fl-2011 daħlu għall-kompetizzjoni hmistax-il belt fi Spanja u hdax-il belt fil-Polonja, u l-bord irrakkomanda li t-titlu tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura għall-2016 jingħata lil Donostia San Sebastián u lil Wrocław⁶. F'Mejju 2012, iż-żewġ bliet inhattru formalment mill-Kunsill tal-Unjoni Ewropea⁷.

Imbagħad fiż-żewġ bliet saru arrangamenti ta' monitoraġġ: il-progress li għamlu l-bliet fejn jidhru t-tnejn għie segwit u mmexxi minn bord magħmul minn seba' esperti indipendenti, mahtura mill-istituzzjonijiet tal-UE biex jiehdu hsieb ukoll li tkun żgurata l-konformità mal-programm u mal-impenji li skonthom intaġġzlu l-bliet. Fil-harifa tal-2013 u fir-rebbiegħa tal-2015, ir-rappreżentanti ta' Donostia San Sebastián u Wrocław attendew żewġ laqgħat formali ta' monitoraġġ, li tlaqqgħu mill-Kummissjoni. Fi tmiem il-proċess ta' monitoraġġ, il-bord għamel rakkomandazzjoni pożittiva lill-Kummissjoni dwar l-ghoti tal-premju ta' EUR 1,5 miljun f'għieħ Melina Mercouri lil kull wahda miż-żewġ bliet. Il-premju fi flus – iffinanzjat fil-qafas tal-programm Ewropa Kreattiva⁸ – thallas liż-żewġ ECOC fil-harifa tal-2015.

2.3. It-temi u l-fokus taż-żewġ Bliet Kapitali Ewropej tal-Kultura għall-2016

L-applikazzjoni ta' Donostia San Sebastián issejjet "Cultura para la convivencia" (Kultura għall-koeżistenza) u kellha rabta lokali qawwija: issejset u ntrabtet fuq il-passat riċenti tal-belt, li għal bosta snin ġarrbet diversi attakki terroristiċi.

Billi l-attrazzjonijiet kulturali li toffri l-belt u l-kapaċità tas-settur kulturali tagħha kienu diġà ġew żviluppati hafna meta saret l-applikazzjoni, l-enfasi saret aktar fuq l-approvazzjoni ta' proġetti li huma differenti mil-lat kwalitattiv u li jindirizzaw suġġetti sensittivi bħall-vjolenza jew it-terroriżmu halli jgħinu liċ-ċittadini jsibu sens ta' rikonċiljazzjoni mal-imghoddi tagħhom.

Il-programm issejjes fuq iż-żewġ kunċetti, "Il-koeżistenza" u "Il-belt". L-ewwel kunċett jistrieħ fuq it-tliet assi ta' "Dawl tas-sliem", "Dawl tal-hajja" u "Dawl ta' ilhna", li rispettivament jittrattaw l-integrazzjoni u l-koeżistenza; is-saħħa, ix-xogħol u l-ambjent; u l-komunikazzjoni. Il-kunċett l-iehor ha dem b' mod transversali għax ipprova l-metodoloġiji – fl-oqsma tas-sostenibbiltà tad-diversità lingwistika, il-hsieb kritiku permezz tal-arti kontemporanja, l-involviment taċ-ċittadini, ir-rabta bejn il-kultura u t-teknoloġija, u l-iżvilupp ta' sitwazzjonijiet interattivi fi spazji kulturali – li huma maħsuba biex jgħinu lil kull proġett individwali biex jilhaql-għanijiet tiegħu.

L-applikazzjoni ta' Wrocław nibtet mill-istrategija usa' tal-Belt ta' Wrocław, li tishaq fuq il-potenzjal tal-iżvilupp urban li għandu jitwiežen billi tingħata prijorità lil investimenti f'avvenimenti kulturali u sportivi u fl-infrastrutturi.

"Il-metamorfosi tal-kultura" kien il-kunċett ġenerali adottat, li serva ta' metafora kemm għat-trasformazzjoni storika tal-belt kif ukoll għall-proċessi kontemporanji tal-bidla kulturali u soċjali (fosthom il-globalizzazzjoni, l-immigrazzjoni, it-tkabbir tal-UE u r-rwol dejjem akbar tal-komunikazzjoni diġitali). "L-ispażji tas-sbuhija" kien is-slogan tal-programm tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura bil-hsieb li "jinholqu spazji li jerggħu johorġu fid-dieher il-gmiel tal-hajja pubblika u tad-drawwiet ta' kuljum".

⁶ Ir-rapporti kollha tal-bord tal-faži ta' qabel l-għażla, tal-faži tal-għażla u tal-monitoraġġ jinsabu hawn: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm

⁷ Id-Deċiżjoni tal-Kunsill 2012/309/UE tal-10 ta' Mejju 2012.

⁸ Ir-Regolament (UE) Nru 1295/2013 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-11 ta' Diċembru 2013 li jistabbilixxi l-Programm Ewropa Kreattiva (2014 sa 2020) u li jhassar id-Deċiżjonijiet Nru 1718/2006/KE, Nru 1855/2006/KE and Nru 1041/2009/KE (GU L 347, 20.12.2013, p. 221).

Wroclaw fasslet viżjoni ċara hafna, l-aktar fejn jidhlu l-għanijiet fit-tul, li kienu jvarjaw minn zieda fl-għarfien u fir-rikonossiment tal-identità kulturali ta' Wroclaw/Lower Silesia, il-holqien ta' spazji pubbliċi għal attivitajiet soċjali u t-tiswir ta' attitudnijiet ċiviċi, saż-żieda fl-għadd ta' turisti li jżuruha. Permezz tas-sottoprogrammi dixxiplinari ġew organizzati avvenimenti kulturali (pereżempju tal-arkitettura, films, opera u oħrajn) ibbażati fuq erba' skaluni, skont il-mira tagħhom, fosthom djalogu mal-abitanti tal-post u attivitajiet li jservu ta' vetrina tas-sehem li għandha l-belt fejn tidhol il-kultura Ewropea u dinjija.

3. L-ISTUDJU ESTERN:

3.1. It-termini tal-evalwazzjoni

L-evalwazzjoni tistharreġ l-implimentazzjoni u t-twassil taż-żewġ programmi tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura 2016 tul il-perjodu kollu tagħhom, mill-bidu tagħhom sal-kunsiderazzjonijiet tas-sostenibbiltà u tal-legat fit-tul.

B'mod speċifiku, din tivvaluta r-rilevanza, l-effiċjenza, l-effikaċja u s-sostenibbiltà taż-żewġ Bliet Kapitali Ewropej tal-Kultura għall-2016, u teżamina l-valur miżjud tal-UE kif ukoll il-koerenza u l-kumplimentarjetà tal-Azzjoni ma' inizjattivi oħra tal-UE. Fl-aħħar nett, din tislet konkluzjonijiet individwali u ġenerali li joħorġu miż-żewġ esperjenzi u tqis l-implikazzjonijiet għal benefiċċju ta' min fil-futur li jikseb it-titlu ta' Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, tal-applikanti u tal-istituzzjonijiet tal-UE.

3.2. Il-metodoloġija u l-limitazzjonijiet tal-approċċ magħżul

L-evalwazzjoni u l-metodoloġija tagħha tfasslu biex jissodisfaw ir-rekwiżiti standard tad-Deċiżjoni Nru 1622/2006/KE, u biex jikkontribwixxu halli jkunu jistgħu jinftehm u f'aktar dettall il-prestazzjoni u l-kisbiet tal-Azzjoni. B'mod partikolari, din tiftaħ bibien ta' opportunitajiet kbar biex terġa' tiġi kkunsidrata s-sena ta' qabel minn għajnejn kritiċi halli jingħarfu l-lezzjonijiet u r-rakkomandazzjonijiet għat-tfassil mill-ġdid tal-għerf u l-għarfien attwali fid-dawl tal-esperjenzi l-ġodda tal-bliet ospitanti.

Kif sar fl-evalwazzjonijiet preċedenti tal-Bliet Kapitali Ewropej tal-Kultura mill-2007 sal-2015, il-logika tal-intervent użata mill-evalwatur kienet ibbażata fuq ġerarkija tal-għanijiet li jikkorrispondu mad-Deċiżjoni Nru 1622/2006/KE.

Sabiex ir-rizultati jkunu jistgħu jitqabblu, il-metodoloġija għal din l-evalwazzjoni mxiet mal-approċċ tal-għir tal-evidenza u tal-analiżi li ntuża f'valutazzjonijiet preċedenti tal-Azzjoni⁹.

L-evalwazzjoni kienet ibbażata fuq żewġ tipi ta' dejta u fuq is-sorsi rispettivi:

- Id-dejta primarja kienet tinkludi d-dejta miġbura waqt riċerka fuq il-post jew inkella mogħtija minn kull Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, fosthom intervisti, kwestjonarji fuq l-internet u s-tharriġiet; l-intervisti b'mod partikolari kellhom l-għan li jiksibu diversi perspettivi fuq kull Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, anki daww tat-timijiet tal-manigment, ta' min jiehu d-deċiżjonijiet fil-livelli lokali u nazzjonali, tal-operaturi kulturali ewlenin, ta' firxa ta' shab involuti fit-thejjija tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura u ta' kampjun ta' organizzazzjonijiet li mexxew jew hađu sehem fil-proġetti proprja.
- Fost is-sorsi tad-dejta sekondarja hemm dokumenti tal-UE, offerti u applikazzjonijiet oriġinali, rapporti interni marbuta mal-proċessi ta' applikazzjoni, rapporti tal-monitoraġġ u tal-evalwazzjoni, studji u rapporti magħmulin jew ikkummissjonati mill-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, il-programmi tal-avvenimenti, materjali

⁹ Ir-rapporti tal-evalwazzjoni preċedenti jinsabu fuq https://ec.europa.eu/culture/evaluations_en

promozzjonali u siti fuq l-internet, statistika dwar il-kultura u t-turiżmu u dejta kwantitattiva mogħtija mill-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura dwar il-finanzi, l-attivitajiet, l-eżiti u r-riżultati.

- L-evalwazzjoni ma tinkludix konsultazzjoni pubblika usa'. Kif jispjega l-pjan direzzjonali¹⁰, l-Azzjoni titqies bħala lokali. Il-partecipazzjoni internazzjonali hi mifruxa mal-Ewropa u lil hinn minnha u għalhekk mhux faċli li tintlaħaq. Min-naħa l-oħra, l-opinjoni esposti jiddependu mill-attenzja għal avvenimenti speċifiċi u ma jagħtux tagħrif utli għall-evalwazzjoni tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura b'mod holistiku.

Kif kien il-każ bl-evalwazzjonijiet *ex post* kollha preċedenti tal-Azzjoni, il-Kummissjoni jidhrilha li l-metodoloġija adottata tixraq biex isir rapport li jipprovdi bażi raġonevolment soda halli jinsiltu konklużjonijiet siewja dwar il-prestazzjoni tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura.

Iżda waħda mil-limitazzjonijiet hi n-nuqqas ta' dejta bażi biex tkun integrata fi studju komparattiv tal-belt, qabel ma din tikseb it-titlu, fil-bidu tas-sena tat-titlu u wara l-implimentazzjoni tas-sena tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura. Din id-dejta titqies importanti ħafna biex tinkiseb perspettiva bbilanċjata u konvinċenti, sostnuta minn bażi tad-dejta komprensiva u biżżejjed tal-impatt reali tal-Azzjoni fuq belt. Iżda l-baġit allokat għall-ħidma tal-evalwazzjoni (bejn wieħed u ieħor EUR 70 000 kull sena) hu proporzjonat mal-livell baxx ta' finanzjament tal-UE mogħti direttament lill-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura (il-Premju Melina Mercouri ta' EUR 1,5 miljun) u ma jagħmilhiex possibbli li jsiru studju ("bażi") ta' qabel u studju ("*ex post*") ta' wara. Minhabba dan il-baġit modest, il-ġbir tad-dejta tal-evidenza primarja għandu t-tendenza li jkun aktar kwalitattiv milli kwantitattiv; filwaqt li d-dejta kwalitattiva għad għandha importanza kbira fl-evalwazzjoni, u n-nuqqas ta' dejta kwantitattiva twassal għal inqas affidabbiltà, pereżempju, fil-proċess li bih jiġu ppruvati l-eżiti tal-għanijiet u l-impatti tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura fuq il-partecipazzjoni usa' fil-kultura.

Għalhekk, il-konklużjonijiet tar-rapport huma ssostanzjati b'bażi wiesgħa ta' dejta kwalitattiva u "soġġettiva" (eż. il-fehmiet u l-opinjoni ta' diversi tipi ta' partijiet ikkonċernati) aktar milli b'sett ta' dejta kwantitattiva komprensiva.

Il-Kummissjoni hi konxja – u taċċetta – bis-shiħ dawn il-limitazzjonijiet li diġà kienu identifikati u kkomunikati fid-dokument ta' ħidma tal-persunal tagħha li jakkumpanja lill-proposta għal Deċiżjoni li tistabbilixxi Azzjoni tal-Unjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura mill-2020 sal-2033¹¹. Rigward din id-diffikultà, il-proposta tal-Kummissjoni sussegwenti u d-Deċiżjoni li fl-aħħar kienet ġiet adottata mill-Parlament Ewropew u mill-Kunsill¹² jipprevedu li l-bliet innominati – li jinsabu f'pożizzjoni aħjar biex jiksibu d-dejta bażi u biex jiġbru d-dejta primarja dwar l-impatt tat-titlu, isiru l-atturi ewlenin li jwettqu l-proċess tal-evalwazzjoni.

F'dan ir-rigward hu importanti li wieħed jenfasizza li Donostia San Sebastián u Wrocław ikkummissjonaw attivitajiet ta' riċerka lokali¹³ – rispettivament mill-Fondazzjoni ta' San Sebastian u mill-Istitut tas-Soċjoloġija tal-Università ta' Wrocław – biex jifhmu aħjar l-impatt tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura fuq atturi ewlenin bħall-istituzzjonijiet

¹⁰ http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2016_eac_015_evaluation_ecoc_2016.pdf.

¹¹ Ara SWD (2012) 226 final, il-punt 2.4.4.

¹² Id-Deċiżjoni 445/2014/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, ara n-nota 5 f'qiegħ il-paġna.

¹³ Uħud mir-riżultati ta' din ir-riċerka kienu għadhom abbozz meta ntemmet l-evalwazzjoni Ewropea tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura. L-evalwazzjoni Ewropea użat kemm jista' jkun ħafna minn din l-informazzjoni sekondarja iżda ma setgħetx tibbenefika mir-riżultati finali.

kulturali, l-industriji kulturali u kreattivi u ċ-ċittadini, kif ukoll fuq indikaturi bħad-dimensjonijiet internazzjonali u l-perspettivi tal-ekonomija.

Bħala konklużjoni, minkejja n-nuqqas ta' dejta kwantitattiva u ta' provi indipendenti oħra, il-Kummissjoni jidhrilha li hemm bażi biżżejjed fl-evidenza miġbura biex tappoġġa l-evalwazzjoni u taqbel mal-valutazzjoni ġenerali u l-konklużjonijiet tagħha, li jidher li lkoll jipprovdu stampa ġenerali reali u kompluta tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura tal-2016.

4. IS-SEJBIET EWLENIN TAR-RAPPORT TA' EVALWAZZJONI

4.1. Ir-rilevanza tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura u tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura għall-2016

Skont dak li hareġ mill-evalwazzjoni, iż-żewġ bliet ospitanti fasslu u implimentaw programmi kulturali li kienu konsistenti mal-Artikolu 167 tat-Trattat dwar il-Funzjonament tal-Unjoni Ewropea, u rilevanti għalih, fejn jidhol il-kontribut tal-Unjoni “għall-fjoritura tal-kulturi tal-Istati Membri”. Bħala ospitanti tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, dawn taw sehemhom ukoll għall-progress ekonomiku u soċjali fiż-żewġ bliet, l-aktar fil-kuntest urban, u dan jaqbel ukoll mal-għanijiet tad-Deċiżjoni 1622/2006/KE.

L-evalwazzjoni tikkonkludi li l-programm ta' Donostia San Sebastián kien jirrifletti t-tħassib u l-kuntest lokali, b'enfasi politika u soċjali qawwija. L-offerta kulturali tal-belt li kienet teżisti qabel kienet diġà soda ħafna, b'għadd kbir ta' vizitaturi internazzjonali u festivals mal-Ewropa kollha, u għalhekk ġie deċiż li l-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura tintuża biex jitkattru rabtiet aktar sodi ma' atturi kulturali Ewropej ġodda – b'mod partikolari għal organizzazzjonijiet kulturali iżgħar – iżda, ferm aktar prominenti, biex b'dedikazzjoni jitrawwen tip ġdid ta' kontenut sensittiv rilevanti għall-identità kumplessa tal-belt u tal-benesseri individwali u soċjali tal-abitanti tagħha, li wkoll għandhom dimensjoni Ewropea ċara.

Il-belt Wrocław holqot programm b'għanijiet fit-tul, b'dimensjoni Ewropea qawwija u li jinteragixxi b'mod koerenti mal-istrategija usa' tal-iżvilupp tal-belt; Il-belt iffokat fuq aktar tishih tal-karattru Ewropew tal-belt, li attira turisti lokali u internazzjonali, tejjeb l-infrastrutturi kulturali tagħha u żied l-udjenzi u l-parteciġipazzjoni proattiva ta' ċittadini fl-attivitajiet kulturali. Il-programm esplora wkoll uħud mill-aktar elementi diffiċli fl-istorja riċenti tagħha, fosthom it-trasferiment tal-popolazzjoni bejn l-Unjoni Sovjetika, il-Polonja u l-Ġermanja li gara fi tmiem it-Tieni Gwerra Dinjija.

4.2. L-effiċjenza

B'mod ġenerali, l-evidenza disponibbli (hafna minnha, kwalitattiva) turi li l-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura għadha Azzjoni tal-UE effiċjenti li ttiprovdi għadd ġmielu ta' rendiment fil-livell tal-UE għal investiment tal-UE relattivament modest: l-ghoti tat-titlu nnifsu għandu effett ta' ingranagg sostanzjali fuq l-ammont ta' finanzjament li l-bliet ospitanti jiddedikaw għat-tfassil u għat-twettiq tal-programm kulturali tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, u hu mutur importanti ta' interess u ffinanzjar fost firxa wiesgħa ta' partijiet ikkonċernati, inkluż l-awtoritajiet reġjonali u nazzjonali u kontributori privati. Barra minn hekk, il-valur assolut tal-Premju Melina Mercouri, li hu l-unika kontribuzzjoni monetarja li l-bliet ospitanti jirċievu mill-Unjoni Ewropea, hu minimu (EUR 1,5 miljun għal kull Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura) meta mqabbel mal-ispejjeż ġenerali ta' Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura: in-neqfa operattiva tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura għall-2016 kienet madwar EUR 86,4 miljun għal Wrocław u EUR 49,6 miljun għal Donostia San Sebastián.

Fil-livell tal-bliet, kemm Donostia San Sebastián kif ukoll Wrocław waqqfu mekkaniżmi ta' twettiq u arrangamenti ta' governanza sodi hafna u ta' suċċess, u t-tnejn li huma użaw il-fondi nazzjonali u tal-UE (eż. il-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali) biex jimplimentaw programmi kulturali hafna akbar mis-soltu u ta' kwalità artistika kbira.

Madankollu, l-evalwazzjoni turi wkoll li meta belt tospita l-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, din trid tagħmel għażla intensiva fl-użu tar-riżorsi li jaf issir sfida: Pereżempju, Donostia San Sebastián rat tnaqqis sinifikanti (aktar minn 40 %) fil-baġit reali tagħha meta mqabbel mal-baġit fl-istadju oriġinali tal-offerta, għax il-proposta oriġinali kienet ambizzjuża żżejjed u għax saret pressjoni stretta hafna fuq is-setturi tal-baġit pubbliku fil-livelli territorjali kollha, minhabba pressjoni politika favur il-prijoritizzazzjoni tal-baġits fuq kwistjonijiet oħra tal-belt u minhabba nuqqas ta' kapaċità biex jinstab finanzjament mis-settur privat kif ukoll minhabba kundizzjonijiet ekonomiċi ħżiena.

4.3. L-effikaċja

Iż-żewġ Bliet Kapitali Ewropea tal-Kultura rnexxielhom jissodisfaw l-għanijiet tal-perjodu taż-żmien qasir li kienu stabbiliti fl-applikazzjonijiet tagħhom, l-aktar fejn tidhol l-implimentazzjoni ta' programmi kulturali estensivi u innovattivi b'dimensjoni Ewropea u bl-involvement ċar taċ-ċittadini. Minkejja li għandhom vizjonijiet, programmi u stili ta' implimentazzjoni differenti għalkollox, iż-żewġ bliet użaw l-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura b'mod effikaċi biex jespjoraw u jellaboraw temi ta' interess lokali b'reżonanza Ewropea.

Il-belt ta' Donostia San Sebastián appoġġat attivitajiet li kienu manifestament differenti mill-offerta kulturali preeżistenti tagħha; L-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura ntuzat biex tiġi indirizzata kwistjoni kumplessa u sensittiva – jiġifieri l-vjolenza tal-passat u d-differenzi li l-komunitajiet tal-belt għandhom bejniethom – minflok ma sempliċiment sar programm kulturali li jilqa' udjenzi lokali u internazzjonali jew li jippromwovi l-belt. Filwaqt li tirrikonoxxi li din kienet "għażla kuragguża", l-evalwazzjoni tagħraf ukoll li huwa diffiċli li jitkejlu b'mod kwantitattiv u li jinftiehm l-impatti futuri ta' għażla bħal din fuq is-soċjetà. Għalkemm Donostia San Sebastián ma kellhiex l-intenzjoni li tgħolli l-profil internazzjonali diġà sinifikanti tagħha bil-komunikazzjoni internazzjonali u bl-attrazzjoni turistika, iċ-ċifri juru li b'kollox attendew 1,08 miljun ruħ għall-avvenimenti tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, u 5-10 % minnhom kienu viżitaturi minn barra l-pajjiż.

Min-naħa l-oħra, anki l-operaturi kulturali lokali wessgħu ferm in-netwerk tagħhom: kważi 80 % tal-organizzazzjonijiet involuti tul is-sena kkoperaw ma' organizzazzjonijiet oħra, hafna

drabi biex isawru relazzjonijiet professjonali godda li aktarx ma kinux isiru minghajr is-sena tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura.

Wroclaw implimentat programm kulturali estensiv bħala parti integrali mill-istrategġija tagħha ta' żvilupp usa' tal-belt, iżda dan irnexxa bil-kbir għax attira viżitaturi internazzjonali: skont ir-riċerka mwettqa f'isem il-Belt ta' Wrocław, madwar 5 miljun turist żaru Wrocław fl-2016, li 1,6 miljun minnhom ġew minn pajjiż barrani. Id-dejta tal-Uffiċċju Ċentrali tal-Istatistika ta' Polonja turi li fl-2016, il-lukandi ta' Wrocław 50,000 turist internazzjonali iżjed, meta mqabbel mad-dejta tal-2015. Il-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura kienet ukoll effettiva biex jissahħu n-netwerks tal-koperazzjoni kulturali fil-belt u mal-operaturi internazzjonali: żewġ terzi tal-proġetti implimentati kellhom element ta' konnessjoni internazzjonali u rrapportaw kollaborazzjonijiet f'bosta għamliet ma' organizzazzjonijiet jew artisti fi 42 pajjiż ieħor – fil-biċċa l-kbira tagħhom Ewropej, iżda jinkludu wkoll pajjiżi bħall-Brazil, il-Ġappun u l-Istati Uniti tal-Amerka. B'mod ġenerali, anki l-istrategġija tal-komunikazzjoni kienet effettiva għax matul l-2016 ġew ippubblikati xi 5,500 artiklu fil-Polonja u fi 38 pajjiż ieħor dwar is-sena tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura.

Aktarx li dawn il-benefiċċji ma kinux jinkisbu kieku ma kienx hemm in-nomina tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura; f'dak is-sens, l-azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura holqot valur miżjud Ewropew ċar.

4.4. Is-sostenibbiltà

L-evalwazzjoni tasal għall-konkluzjoni li ż-żewġ Bliet Kapitali Ewropej tal-Kultura tal-2016 joffru potenzjali differenti hafna għas-sostenibbiltà tal-attivitajiet tagħhom u għat-titjib fil-governanza kulturali.

F'dak li jikkonċerna lil Donostia San Sebastián, l-ippjanar tal-legat fit-tul tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura kien ġeneralment limitat, minhabba nuqqas ta' strategġija formali ċara mill-bidu nett u nuqqas ta' fehim kongunt mill-partiti politiċi dwar dak li x'għandu jkun il-legat ta' Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura.

Għalkemm b'mod ġenerali, l-operaturi kulturali għadhom fis-sehħ u għadhom qed iwasslu kontenut kulturali qawwi wara l-2016, dan pjuttost qed jiġri minhabba s-saħħa tal-impronta kulturali eżistenti tal-belt, aktar milli minhabba xi legat speċifiku tal-programm Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura.

Min-naħa l-oħra, l-ippjanar tal-legat kien ferm żviluppat u kkoordinat f'Wrocław, u offra potenzjal akbar għas-sostenibbiltà fit-tul tal-impatti tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura – minhabba wkoll tmexxija politika b'saħħitha u lineari. Din l-istrategġija qed tikseb tagħrif minn diversi attivitajiet tar-riċerka u tal-evalwazzjoni mwettqa mill-Università ta' Wrocław tul is-sena tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura. L-istruttura li twettaq il-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura u d-Dipartimenti tal-Belt għall-Affarijiet Soċjali u għall-Kultura ressqu proposta għal strategġija għall-2020-2017 u lil hinn: "Kultura – Il-Kurrent!" (Kultura – Obecna!). Barra minn hekk, il-programm se jibqa' jwettaq il-proġett "mikroGRANTY", għotja li tagħti inizjattiva ta' appoġġ bil-ghan li tissawwar kapaċità kulturali lokali.

4.5. Il-koerenza

L-azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura hi rilevanti u komplementari għal varjetà ta' politiki u programmi tal-UE, u għandha impatt mhux biss fuq il-partijiet ikkonċernati kulturali iżda anki b'rabta mal-impjiegi (pereżempju, l-impatt tagħha fuq it-tiswir tal-kapaċità), fuq l-intrapriżi (bħal eżempju, 14 % tad-ditti mis-setturi kulturali u tal-kreaturi f'Wrocław kienu involuti fil-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, jiġifieri madwar 450 minn aktar minn 3,000 kumpanija, filwaqt li 52 % minnhom jidhrilhom li mill-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura

kisbu benefiċċji kummerċjali u 40,7 % rrappurtaw zieda fil-fatturat fl-2016) jew fuq it-turiżmu (fl-2016, il-lukandi ta' Wrocław laqgħu 50,000 turist internazzjonali iżjed, meta mqabbel mal-2015). Din tista' wkoll tagħti spinta lil investimenti fl-infrastruttura kulturali kkofinanzjati mill-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali, kif jixhed is-suċċess konsiderevoli tal-Forum li għadu kemm infetħ ikkofinanzjat mill-FEŻR tal-Mużika fis-sala tal-kunċerti f'Wrocław (b'aktar minn 500,000 viżitatur fl-2016).

4.6. Il-valur miżjud Ewropew tal-UE

Kif diġà msemmi u mfisser hawn fuq, l-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura kisbet impatt li ma kienx jinkiseb bl-azzjonijiet tal-Istati Membri waħedhom.

It-“tikketta” nnifisha hi aspekk ewlieni tal-valur miżjud tal-UE ta' din l-Azzjoni għax tagħxi bħala mutur importanti ta' interess mill-partijiet ikkonċernati mhux biss tal-belt u iżda wkoll lil hinn minnha u toffri opportunità kbira għall-koperazzjoni Ewropea mil-lat ta' sħubija u trasferiment ta' prattiki tajbin, pereżempju fil-bini ta' governanza soda għat-twassil tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, iż-żieda fil-kapaċità tal-organizzazzjonijiet kulturali lokali jew billi tattira ideat ta' proġetti mir-residenti lokali.

5. IR-RAKKOMANDAZZJONIJIET EWLENIN U L-KONKLUŻJONIJIET U L-AZZJONIJIET TAL-KUMMISSJONI

Minn dan ir-rapport, il-Kummissjoni tikkonkludi li l-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura għadha rilevanti fil-livell tal-UE kif ukoll siewja hafna għall-bliet ospitanti, u tiġġenera programmi kulturali estensivi b'riżultati u impatti pożittivi li, madankollu, ma jistgħux jiġu vvalutati għalkollox fl-istadju attwali tal-evalwazzjoni għax għadu kmieni wisq wara l-implimentazzjoni tas-sena tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura. Kif diġà ssemma, l-evalwazzjonijiet imwettqa mill-bliet ospitanti nnifishom biss jistgħu jipprovdu aktar informazzjoni affidabbli f'dan ir-rigward.

Barra minn hekk, il-Kummissjoni tqis li l-programmi implimentati miż-żewġ bliet li kellhom it-titlu fl-2016:

- kienu innovattivi u konsistenti mal-għanijiet tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura,
- kienu jirriflettu d-dimensjoni Ewropea tagħha (b'mod partikolari Wrocław, u ftit inqas Donostia San Sebastián għax il-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura f'din tal-aħħar kienet hafna aktar iffukata fuq ir-residenti lokali),
- kienu jinvolve r-residenti u l-partijiet ikkonċernati lokali (f'Donostia San Sebastián 60 % tal-proġetti kienu jinvolve b'xi mod lin-nies tal-lokal u kien hemm 10,493 siegħa ta' hin ta' volontarjat; filwaqt li Wrocław fasslet attivitajiet immirati lejn gruppi speċifiċi),
- wasslu l-kultura lil udjenzi godda permezz ta' strategiji speċifiċi (bħal “Mewġ ta' enerġija f'Donostia San Sebastián u “MikroGRANTY” f'Wrocław) u
- jistgħu jwasslu għal legati fiżiċi (fl-għamla ta' infrastrutturi kulturali u logistiċi godda jew rinnovati, kif gara f'Wrocław) jew intangibbli (bil-holqien ta' spazju u mezzi li għenu biex il-komunitajiet jifhmu u jikkellmu dwar id-differenzi ta' bejniethom tal-passat, bil-għan li jaċċettawhom u li għenu biex il-belt u r-residenti tagħha jkunu jistgħu jikkoeżistu flimkien fil-futur, kif gara f'Donostia San Sebastián), għalkemm l-ippjanar xieraq tal-legat hu nieqes f'Donostia San Sebastián.

Dawn is-sejbiet ewlenin jikkonfermaw dawh li haġġu mill-evalwazzjonijiet tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura tal-2015 u preċedenti, jiġifieri li min ikollu t-titlu tal-Belt Kapitali

Ewropea tal-Kultura jwettaq programmi kulturali li huma aktar estensivi u innovattivi mill-offerta kulturali annwali normali tal-bliet, b'dimensjoni Ewropea qawwiya u li jkunu jinvolvu kemm liċ-ċittadini lokali kif ukoll lil vizitaturi internazzjonali, b'mod li jaqblu mal-ghanijiet tat-Trattat u l-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura.

Kwistjoni ohra li tirrizulta minn studju estern – b'konformità parzjalment mas-sejbiet mill-evalwazzjonijiet tal-Azzjonijiet tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura preċedenti – hi n-nuqqas ta' dejta bażi. Metodu ta' evalwazzjoni proċedurali ideali tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura jkun jinvolvi t-tweġġ ta' studju ta' valutazzjoni, kemm *ex-ante* kif ukoll *ex-post*. Madankollu, minhabba r-restrizzjonijiet baġitarji¹⁴ u taż-żmien¹⁵, dan tal-aħħar ikun inevitabbli u jwassal għal nuqqas ta' evidenza soda dwar il-benefiċċji u l-impatti tal-Azzjoni.

Il-koleġizlaturi għarfu din id-diffikultà. Bl-adozzjoni tad-Deċiżjoni 445/2014/UE, li se tapplika għat-titli tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura mill-2020 sal-2033, il-Parlament Ewropew u l-Kunsill iddeċidew li jmexxu l-piż tal-evalwazzjoni mill-Kummissjoni għal fuq min ikollu t-titlu tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura billi dan tal-aħħar hu l-akbar finanzjatur u benefiċjarj tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, u jinsab f'qagħda aħjar biex jiġbor id-dejta kollha meħtieġa. Dan ir-rekwiżit se jinkoraġġixxi l-attivitajiet tal-ġbir tad-dejta mill-bliet kandidati u minn min se jkollu t-titlu fil-futur, sa mill-istadji bikrin tal-programm. B'dan il-mod, dan se jikkontribwixxi wkoll biex jgħin lill-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura ttejjeb it-tweġġ skont l-ghanijiet stabbiliti għas-sena tat-titlu tagħhom. Biex il-bliet jitwieżnu f'dan l-isforz, il-Kummissjoni ppubblikat linji gwida fuq is-sit web tagħha¹⁶.

Wara tmien eżerċizzji simili ta' evalwazzjonijiet annwali – kull darba fuq żewġ Bliet Kapitali Ewropej tal-Kultura differenti – l-istudju estern jinkludi biss għadd limitat ta' rakkomandazzjonijiet u hafna minnhom huma speċifiċi hafna u marbuta mad-dimensjonijiet aneddotali tal-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura b'mod ġenerali. Dawn jikkumplimentaw sew lill-hafna rakkomandazzjonijiet li saru fis-snin preċedenti u li kienu approvati mill-Kummissjoni, b'mod partikolari l-htieġa li jiġu stabbiliti arrangamenti istituzzjonali fi żmien xieraq, li jinbena tim tat-twassil stabbli u effettiv li jibbenefika minn appoġġ politiku qawwi, li jkunu żgurati x-xiri sfurzat u l-involviment fil-livell nazzjonali, kif ukoll il-bilanċ tajjeb bejn il-kontroll u l-indipendenza artistika, li jinżamm l-impenn tal-partijiet ikkonċernati kulturali, li tiġi integrata l-koperazzjoni Ewropea fil-programm kulturali filwaqt li tkun segwita wkoll b'mod attiv il-partecipazzjoni usa' fil-kultura, u li l-ippjanar tal-legat isir fi stadju bikri¹⁷. Il-Kummissjoni taqbel mar-rakkomandazzjoni ġenerali tal-evalwatur li l-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura għandha titkompla, u li d-Deċiżjoni Nru 445/2014/UE diġà tipprevedi għal din it-tkomplija sal-2033. F'livell aktar speċifiku, l-evalwatur jirakkomanda li l-bliet jiġbru u janalizzaw il-big data u li l-formola tal-applikazzjoni għall-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura għandha tiġi riveduta biex wiehed ikun jista' jara kif il-bliet offerenti jippjanaw li jagħmlu dan. Il-Kummissjoni, filwaqt li tirrikonoxxi l-interess li l-bliet ospitanti jagħmlu użu aħjar tal-big data, ma tistax tinkludi fil-kriterji tal-formola tal-applikazzjoni li mhumix imsemmija esplicitament fid-Deċiżjoni li tirregola l-Azzjoni tal-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura. Madankollu, din se tesplora kif il-big data tista' tiġi indirizzata aħjar fil-linji gwida tagħha għall-evalwazzjoni kif kien irrakkomandat ukoll mill-evalwatur.

¹⁴ Il-baġit allokat għall-hidma tal-evalwazzjoni hu proporzjonat mal-livell ta' finanzjament tal-UE pprovdut direttament lill-Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura (il-Premju Melina Mercouri ta' EUR 1,5 miljun).

¹⁵ Id-Deċiżjoni 1622/2006/KE teżiġi li l-Kummissjoni twestaq l-evalwazzjoni minnufih wara s-sena tat-titlu.

¹⁶ Disponibbli fuq https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/capitals-culture-city-own-guide_en.pdf

¹⁷ Ara l-kompendju tar-rakkomandazzjonijiet preċedenti fuq https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/ecoc-compendium-recommendations_en.pdf

Barra minn hekk, il-Kummissjoni taqbel mar-rakkomandazzjoni tal-kuntratturi li l-appoġġ formali u informali mogħti mill-bord tal-monitoraġġ tul il-fażi tal-iżvilupp ta' Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura hu importanti ħafna u għandu jissokta, inkluż iż-żjarat fil-bliet nominati.

Fl-aħħar nett, rigward ir-rakkomandazzjonijiet indirizzati speċifikament għall-istituzzjonijiet tal-UE, il-Kummissjoni tfakkar li, kif jirrakkomanda l-evalwatur, ir-rapporti tal-progress u tal-monitoraġġ diġà jagħtu kunsiderazzjoni esplicita tal-kwistjonijiet koperti permezz tal-kriterji tal-għażla stabbiliti fid-Deciżjoni 445/2014/UE u li l-proposti tal-bliet għall-monitoraġġ u l-evalwazzjoni huma vvalutati fi żminijiet differenti tul il-proċeduri tal-għażla u tal-monitoraġġ.